

ISO 14001, стандардот е клучен за одговорно и одржливо работење, тема од сверата на животната средина поврзана со ESG и CBAM..

Најважно е да се направи една клучна разлика:

- **ISO 14000** е семејство (фамилија) на стандарди кои се однесуваат на различни аспекти од управувањето со животната средина.
- **ISO 14001** е конкретниот стандард во тоа семејство според кој една организација може да биде **сертифицирана**. Кога некој вели „имаме ISO 14000“, најчесто мисли на сертификација според ISO 14001.

Преглед на семејството на стандарди ISO 14000

Ова семејство содржи голем број на стандарди кои нудат алатки и упатства за различни еколошки прашања. Покрај ISO 14001, некои од поважните членови се:

- **ISO 14004:** Упатство за воспоставување, имплементација, одржување и подобрување на систем за управување со животната средина.
- **ISO 14006:** Упатство за вклучување на еко-дизајн.
- **ISO 14031:** Евалуација на еколошките перформанси – како да ги мерите вашите резултати.
- **ISO 14040/14044:** Стандарди за Оценка на животниот циклус (Life Cycle Assessment - LCA) – анализа на еколошкото влијание на еден производ „од лулка до гроб“.
- **ISO 14064:** Стандарди за квантификација и известување за емисиите на стакленички гасови. **Ова е директно поврзано со барањата на CBAM.**

Детален преглед на ISO 14001:2015 – Систем за управување со животната средина (EMS)

1. Основна филозофија и цел

Филозофијата на ISO 14001 е **проактивно управување**. Наместо само да реагирате на еколошки проблеми (како излевање, казни или поплаки), вие воспоставувате систем кој ви помага:

- **Да ги идентификувате** сите начини на кои вашата работа влијае на околината.
- **Да управувате** со тие влијанија за да ги намалите.
- **Да се усогласите** со сите законски и други обврски.
- **Континуирано да ги подобрувате** вашите еколошки перформанси.

Целиот стандард се базира на добро познатиот **PDCA циклус (Plan-Do-Check-Act)** или Планирај-Направи-Провери-Делувај.

2. Клучна структура и барања (според верзијата од 2015)

Стандардот ја следи истата структура на високо ниво (High-Level Structure) како и другите модерни ISO стандарди, што овозможува лесна интеграција.

- **Клаузула 4: Контекст на организацијата**
 - Морате да ги разберете сите внатрешни и надворешни фактори кои влијаат на вашата животна средина, вклучувајќи ги и очекувањата на засегнатите страни (соседи, вработени, клиенти, државни органи како Министерството за животна средина). Тука спаѓа и деталното познавање на сите **законски обврски** што ги имате.
- **Клаузула 5: Лидерство**
 - Највисокото раководство мора да покаже **јасна посветеност**. Тоа не е работа само на еден човек, туку на целата управна структура. Раководството ја дефинира **Политиката за животна средина** и обезбедува ресурси.
- **Клаузула 6: Планирање**
 - Ова е срцето на системот. Тука ги правите следниве клучни работи:
 - **Идентификација на аспекти и влијанија:** Морате да ги идентификувате сите активности, производи и услуги кои имаат интеракција со животната средина (**аспекти**) и промените кои тие ги предизвикуваат (**влијанија**).
 - **Пример за вашата индустрија:**
 - **Аспект:** Потрошувачка на вода за миење на опремата. **Влијание:** Намалување на природните водни ресурси.
 - **Аспект:** Создавање на отпадни води. **Влијание:** Потенцијално загадување на површинските води.

- **Аспект:** Потрошувачка на електрична енергија за ладилниците. **Влијание:** Емисија на стакленички гасови (индиректно).
- **Аспект:** Создавање на цврст отпад (пластика, картон). **Влијание:** Оптоварување на депониите.
- **Идентификација на ризици и можности:** Врз основа на аспектите и законските обврски, ги дефинирате ризиците (на пр. ризик од казна поради надминување на лимити во отпадни води) и можностите (на пр. можност за заштеда преку рециклирање на вода).
- **Поставување на еколошки цели:** Дефинирате мерливи цели (на пр. „Намалување на потрошувачката на вода по тон производ за 10% до крајот на 2026 година“).
- **Клаузула 7: Поддршка**
 - Обезбедување на сите потребни ресурси, обука и компетентност на вработените, како и воспоставување на процеси за внатрешна и надворешна комуникација.
- **Клаузула 8: Оператива**
 - Ова е фазата „До“ (Направи). Тука ги воспоставувате сите оперативни контроли и процедури за да управувате со вашите значајни еколошки аспекти. На пример:
 - Процедура за управување со отпад (селекција, складирање, предавање).
 - Процедура за ракување со опасни хемикалии.
 - План за подготвеност и одговор при вонредни состојби (на пр. излевање на хемикалија).
- **Клаузула 9: Евалуација на перформанси**
 - Ова е фазата „Check“ (Провери). Морате да ги следите и мерите вашите перформанси во однос на поставените цели. Ова вклучува спроведување на **интерни проверки (audits)** и редовен преглед од раководството.
- **Клаузула 10: Подобрување**
 - Ова е фазата „Act“ (Делувај). Кога ќе откриете неусогласеност, преземате корективни мерки за да ја отстраните причината. Целта е системот постојано да се подобрува.

3. Клучни придобивки за вашата компанија

- **Намалување на трошоците:** Преку поефикасно користење на енергијата, водата и суровините и подобро управување со отпадот, директно ги намалувате оперативните трошоци.
- **Законска усогласеност:** Системот ви гарантира дека сте свесни за сите законски обврски и дека преземате мерки за нивно исполнување, со што се намалува ризикот од казни.
- **Подобрена репутација и пристап до пазари:** Сертификатот ISO 14001 е меѓународно признат доказ за вашата еколошка одговорност. Многу клиенти, особено во ЕУ, го бараат тоа од своите добавувачи. Тоа е практичен начин да ги исполните **ESG барањата**.
- **Управување со ризици:** Систематски ги идентификувате и управувате ризиците од еколошки инциденти, што може да ве спаси од огромни финансиски и репутациски штети.
- **Основа за СВМ:** Системот ви овозможува да ги собирате податоците за потрошувачката на енергија и други ресурси кои се неопходни за пресметка на вградените емисии за потребите на СВМ.

4. Процес на имплементација и сертификација

1. **Одлука на раководството** и обезбедување на ресурси.
2. **Иницијална анализа (Gap Analysis)** за да видите каде сте во однос на барањата на стандардот.
3. **Планирање и развој на документација:** Ова е најголемиот дел од работата – идентификација на аспекти/влијанија, ризици, цели, и пишување на потребните процедури.
4. **Имплементација и обука** на вработените.
5. **Спроведување на интерна проверка и преглед од раководството.**
6. **Избор на акредитирано сертификационо тело** и спроведување на надворешна проверка (сертификациски аудит).